

Juryrapport Zilveren en Gouden Krekels 2014

Als lid van de Krekelfjury spreek ik nu een juryrapport uit, dat deels op persoonlijke titel en deels met collectieve juryinspiratie is geschreven. Maar dat onderscheid is eigenlijk ondergeschikt.

Eerst een anekdote en een rekwisiet: een slipper.

Deze slipper is van Amanda. Nog niet zo lang geleden fietste ik na een late voorstelling van het station in Hilversum naar huis en stak de 'kleine spoorbomen' over. Voor wie Hilversum kent: die 'kleine spoorbomen' is een van de weinige plekken waar je van de ene kant van het dorp naar de andere kant kan. Er komen extreem veel treinen voorbij. Ik zag een groepje van 4 jongeren dicht langs het spoor lopen en hield halt. Twee jongens van een jaar of twintig probeerden een meisje, niet veel ouder dan hen, te beletten voor de trein te springen. Een ander meisje stond verhit te bellen met de politie. Iedere keer als de spoorbomen rinkelend dichtgingen trok het mooi opgemaakte meisje, handtasje aan haar arm, met haar volumineuze lijf naar de rails toe. De jongens hielden haar ternauwernood.

De politie wilde niet komen, bleek uit het telefoongesprek van het ander meisje; zij moest de spoorwegpolitie bellen. Maar waar vind je middernacht onder hoge druk het nummer van de spoorwegpolitie? Ze raakte verstrikt in doorkiesnummers, de spoorbomen bleven rinkelen en de treinen zogen steeds harder aan het meisjeslichaam, dat in een psychose leek.

Uiteindelijk probeerde ik contact met haar te krijgen, we haalden de oortjes uit haar oor, ik gaf de jongens de opdracht haar telefoon uit haar decolleté te pakken en te zoeken naar laatst gedraaide nummers. We voelden ons privacy-schenders maar nood breekt wet. De jongens waren handig met die telefoon. Bij de naam Patrick stoof ze op, die mochten we niet bellen, die kende ze net maar had ze met ruzie verlaten; Danny nam op, maar hij zat in Soest en verwees ons naar de Rembrandthof, een psychiatrische instelling in Hilversum. Maar waar vind je middernacht zo snel een nummer van de crisisdienst van een psychiatrische instelling? Ze bleek Amanda te heten, daar kwamen we achter. Maar Amanda keek totaal langs ons heen. De spoorbomen bleven rinkelen en Amanda's volle lijf bleef naar de rails trekken. Als we nu... dachten we... als we nu loslaten, dan...

Na ½ uur kwam uiteindelijk toch de politie. Een mannelijke en een vrouwelijke agent. Ze stapten uit, duwden Amanda tegen het hek, sloegen haar in de boeien en dwongen haar met harde hand de politieauto in. Ach daar hebben we weer Amanda, zeiden ze. Meer niet. En zonder de te hulp geschoten jongeren één blik waardig te gunnen of ook maar te bedanken voor hun inzet, reden ze weg. Amanda verloor een slipper.

Trillend op onze benen namen we verbouwereerd afscheid. Ik riep nog iets dat ze het er vooral even met elkaar over moesten hebben, even een kroeg in moesten gaan of zo. Ik besloot de slipper later naar de Rembrandthof te brengen, met in mijn achterhoofd dat beeld van een psychisch labiel meisje op één slipper, handen in de boeien. Een paar dagen later was het treinverkeer tussen Hilversum Centraal en Hilversum Media Park gestremd wegens een aanrijding met één persoon. Ik durf de slipper niet meer terug te brengen. Ik wil het antwoord op mijn vraag niet weten.

'Ik sta op het dak en ik ga springen.' Zo begint de indrukwekkende voorstelling *Titus* van NTJong, een nieuwe pittige tekst die er niet om liegt, waarin Jan Sobrie een heftig onderwerp met harde humor bij de lurven grijpt. Ik zag deze monoloog, alternerend gespeeld door Joris Smit en Reinout Scholten van Aschat, met onze dochter van 13 tijdens Festival Boulevard in Den Bosch. Onze dochter was eigenlijk een jaar te jong, dus ik maakte mij lichtelijk zorgen. Ik dacht aan Amanda. Maar toen ik na afloop aan Robbin vroeg welke ondergrens zij voor deze, toch zeker niet lichte voorstelling, in gedachten had, zei ze 11, 12. Wij herkennen dat gevoel soms wel hoor, zei ze. En hij springt toch niet?, was haar verklaring. Niet veel later hingen we zelf hoog aan een gebouw, maar dat was in een nieuw kunstwerk – een OOG – van Lucas De Man.

Titus is niet de enige voorstelling uit het voorbije seizoen die dappere onderwerpen als eenzaamheid en doodsdwang bespreekbaar en grijpbaar maakt voor jonge jongeren. Er trokken vele eenzame zielen voorbij. Soms poëtisch en licht, zoals in *Hotel Perdu*, soms eigenzinnig en eigenwijs zoals in *De geschiedenis van de wereld (aan de hand van banaliteiten)*, soms literair in *Never Never Wonder* van Theater Artemis. Het seizoen hiervoor zagen wij ook al veel eenzaamheid – wat is dat toch? – maar toen waren het vaker verdwaalde muurbloempjes die lotsverbondenheid zochten. Nu trof de eenzaamheid ons rauwer, ruiger en in een ver gevorderd stadium; zie *Titus*.

We zagen daartegenover ook een zinderend en energiek staaltje van lotsverbondenheid in *Bekdichtzitstil*, onder onhandelbare kinderen met een etiket, leerlingen uit een 'klas van restjes'. Raven Ruell en Jan Sobrie lieten met onthutsende eerlijkheid de binnenwereld zien van de kinderen die zich gedragen als explosieve knalerwten. Een stormachtig eerbetoon aan impulsiviteit en fantasie, als positieve kanten van agressie en anarchie. Een hart onder de riem voor onaangepast gedrag, wat als thema vaker terugkwam het afgelopen jaar.

Bekdichtzitstil veroorzaakte veel reuring in zalen. Ook dat bemerkten we meer dit jaar, voorstellingen waarin de publieksinteractie in sommige theaters bijna met acteurs aan de haal gingen. Bijvoorbeeld bij *The New Rambo Generation* van de Young Gangsters, *Leeghoofd* van Jef van Gestel, *De man die alles weet* en *De dag dat de papegaai zelf iets wilde zeggen* van Jetse Batelaan. De discussies in de jury werden daardoor soms beïnvloed door de zaal waarin iemand de voorstelling had gezien – de uitwerking op het publiek bleek af en toe diametraal verschillend. Maar goed, dat is eigen aan een levende kunstvorm als theater, zeker als de voorstelling uitdaagt.

Opvallend is ook het lef dat te zien was in een onalledaagse aanpak en verrassende theatervormen. We willen *Mamma* van Alexandra Broeder niet ongenoemd laten. Een seance die veel gesprekstof opleverde in de jury. Maar ook *Zebra Zebra*, *De dag dat de papegaai...* en *Niet Huppelen!* zijn gedurfd in aanpak. Statements. De jury is verheugd dat nieuw aangetreden artistiek leiders als Jetse Batelaan en René Geerlings, maar ook Noël Fischer op haar nieuwe plek, hun eigenzinnigheid niet onder stoelen of banken steken.

De jury zou graag die eigenzinnigheid en brutale aanpak vaker terug willen zien op het grote podium. De bezuinigingen hebben de ambities voor de grote zaal met rasse schreden gedecimeerd. Dat gat is voelbaar. Bewonderenswaardig dat het MAAS Theater & Dans is gelukt om wel het grote publiek te bereiken met een nieuwe en toch zeker niet voor de hand liggende blik op *Alleen op de wereld*. En *Robin Hood – vandaag kunnen we helden zijn* van Het Laagland leverde ook pittige gesprekstof op in de jury. Het Filiaal haalde allerlei klassieke theatervormen zoals schaduwtheater naar het podium om de grote zaal te bespelen met *Een IJskoud Wonder*. Hopelijk is er in de nabije toekomst meer

mogelijk, in welke effectieve of aantrekkelijke coalities dan ook. Want er is een dringende noodzaak aan een groter bereik. De terugtocht uit de grote zaal is volgens de jury een verkeerde beweging.

Waar de ambities in de grote zaal achterblijven, geldt dat niet voor de internationale ambities van de jeugdpodiumkunsten. De Stilte, Het Filiaal, Kwatta, Toneelmakerij, het zijn een paar van de gezelschappen die internationaal goed zichtbaar zijn.

Waar de jeugdpodiumkunsten in de ogen van de jury in eigen land wel moeilijk vanaf komen is het Calimero-syndroom, ten opzichte van het theater voor volwassenen. Ondanks samenwerkingen tussen bijvoorbeeld NT & NTJong en tussen Oostpool & Sonnevand blijft er een waterscheiding bestaan, waarbij het jeugdtheater moeilijk voor zichzelf opkomt. De jury juicht initiatieven als De Drijvende Stad van De Appel toe – het zorgt in ieder geval voor interactie tussen theater voor volwassenen en voor jeugd en/of families. En we roepen met klem Noël Fischer op om haar samenwerking met NT ook publicitair meer uit te buiten. Het wachten is op een grote familie- of jongerenvoorstelling door NT en NTJong samen.

Noël heeft trouwens op haar beurt ook ons opgeroepen via Facebook om onze jurykeuze te heroverwegen. Ze miste een paar van haar favorieten in onze nominaties. Iedere keuze blijft natuurlijk subjectief; de jury staat volledig achter deze nominaties, het is een uitkomst van vele inspirerende discussies, maar de jury vindt een open, respectvol discours een pré. Liever reuring en discussie dan een geruisloze nominatie. Bovendien, dit onderstreept wat een spannend jeugdtheaterjaar was. Met statements. Dat wil de jury onderstrepen: wij vonden het allemaal een goed jeugdtheaterjaar. Misschien wel een beter jaar dan het afgelopen toneeljaar voor volwassenen. Al hebben we altijd wat op te merken.

Het is de jury bijvoorbeeld een doorn in het oog dat Festival Tweetakt en de bestaande jeugdtheatergezelschappen nog steeds in twee verschillende werelden lijken te leven. Een internationaal podium als Tweetakt is het samen met het jeugdtheaterveld verplicht tamtam te maken en reuring te veroorzaken, ook voor de brede linie van de jeugdpodiumkunsten. Waarom bijvoorbeeld niet het festival aangrijpen als publiek moment voor de eerste nominatieronde? Kansen blijven hier onbenut. Misschien kan Tweetakt hierin een voorbeeld nemen aan TF dat zich ook voortdurend vernieuwt en verbreedt met partners, bijvoorbeeld met de Fringe en TFJong – het is in ieder geval lovenswaardig dat een dag als vandaag inmiddels vaste traditie is in TFJong. Met dank aan de Krakeling.

De jury worstelt overigens nog steeds, evenals vorig jaar, met de criteria die de VSCD voor de Krekelprizen hanteert. Die ontwikkelen volgens de jury te weinig mee met de ontwikkelingen binnen het jeugdtheaterlandschap. Neem trailervoorstellingen, schoolvoorstellingen en producties op locatie. Ze mogen alleen onder strikte voorwaarden worden meegewogen – aantal speelbeurten, aantal toeschouwers, medewerking VSCD-podia of gezelschappen. Natuurlijk waardeert de jury het dat de VSCD haar wil beschermen tegen een onwerkbaar lange lijst van te bezoeken producties, schoolvoorstellingen en voorstellinkjes met ultrakorte speellijst. Maar de jury kan zich ook niet aan de indruk onttrekken dat belangen van de VSCD meespelen. De jury roept de VSCD en het jeugdtheaterveld op om samen tot een Krekelplan 2.0 te komen. Misschien is het een idee een prijs toe te voegen – het volwassen theater doet dat voortdurend – bijvoorbeeld een Veldkrekkel (gesponsord door WNF?) met een eigen jury, voor de beste jeugdtheatervoorstelling op locatie. En dan vallen de broeierige, verhitte trailervoorstellingen daar ook onder. Daar zit het theater zo dicht

op de huid van de kijker en bovenal de scholier dat het uitnodigt tot nieuwe aanpak én een intiem soort interactie. Gisteren wilde een jongetje tijdens *Goed Kwaad* van Theater Artemis bijvoorbeeld spontaan ter plekke vriendschap sluiten met het intens zielige en gepeste personage Dree van acteur Niek van der Horst.

In ieder geval ziet de jury genoeg redenen om de nominatiecriteria op te schalen en te onderzoeken of locatie-, festival-, school- en trailervoorstellingen en ervaringstheater wellicht ook voor een prijs in aanmerking kunnen komen. De jury was bijvoorbeeld zwaar onder de indruk van de voorstelling *Jamal* van de Toneelmakerij, een ongelooflijk rake bewerking door Daniël van Klaveren van het boek *Lachen met de duivel* van Yehya Kaddouri en de film *Good Will Hunting* van Gus van Sant. Een actuele voorstelling met een grotere voorspellende waarde dan ons wellicht lief is -> zie de Syriëgangers in Nederlandse steden. Maar ja, *Jamal* was een schoolvoorstelling en voldeed niet aan de criteria.

Overigens zijn *Jamal*, *Titus* en *Bekdichtzitstil* opvallend aantrekkelijk voor een jongenspubliek, net als *Vier Musketers* van Holland Opera. En aangezien gisteren hier in de Krakeling onder de aanmelding voor de nieuwe Zapp Theater Jury alleen maar meisjes zaten, is nog genoeg werk aan de winkel. Ook jongens moeten ontdekken dat theater de mooiste leugen is die er bestaat, en dat een eerlijke leugen spannender is dan de saaie waarheid.

Ik heb het vermoeden dat ik deze slipper niet meer herenigd krijg met zijn draagster. Misschien doe ik er iets mee, schilder ik hem in kleurtjes, met zwarte lijntjes er omheen. Een beetje in de geest van Sieb Posthuma. Misschien zet ik hem dan ergens op een plekje ter nagedachtenis aan deze kunstenaar, voor wie de prachtige lijntjes naar zijn zonnige palet – een zin die ik ontleen aan Siebs prachtige biografie door Joukje Akveld - onvoldoende sterk bleken om hem aan het leven te binden. Maar die het jeugdtheater wel heeft laten meegenieten van zijn vele talenten. Als we hadden geweten dat hij het van binnen net zo koud had als *Mannetje Jas* in die kleurrijke boekbewerking, waarvoor hij decor en kostuums ontwierp, dan hadden we laagje voor laagje, dan hadden we ... als...als, ja, als we hadden geweten....

Misschien is *Titus* daarom zo'n belangrijke voorstelling.

Dank je wel.

Annette Embrechts

(Dans- en (jeugd)theaterrecensent De Volkskrant)

De VSCD Jeugdtheaterjury bestaat uit Annette Embrechts, Anoeek Jentjens, voorzitter Arjen Berendse, Colette van Wees, Ingrid Melman, Jorieke Abbing en Rob Roos.